

Zpravodaj ombudsmana 1/2023

Pomohli jsme napravit chybu úřadu

Při povolování stavby nesmí stavební úřad vynechat sousedy „za potokem, nebo za cestou“ (sp. zn. [12277/2022/VOP](#))

Se stavbou musí předem souhlasit vlastníci sousedních pozemků. Za ně soudy považují nejen vlastníka přímo sousedící nemovitosti, ale i vlastníka nemovitosti „za potokem, nebo za cestou.“ Pokud vlastník sousedního pozemku nesouhlasí se stavbou, stavební úřad musí vést správní řízení, v němž bude soused účastníkem.

Stěžovatelčin pozemek přes cestu sousedí s pozemkem, na kterém je novostavba rodinného domu. Stavební úřad novostavbu povolil zjednodušenou formou (tj. vydal společný územní souhlas a souhlas s ohlášením) a se stěžovatelkou nejednal. Stěžovatelka se tak o povolení stavby dozvěděla až poté, co stavebník začal stavět. To však již uplynula lhůta, v níž bylo možné souhlas stavebního úřadu zrušit.

Přestože jsme stěžovatelce už nemohli pomoci, její podnět jsme šetřili, abychom poučili stavební úřad o správném postupu. Stavební úřad přislíbil, že svou praxi změní.

Příspěvek na aktivní politiku zaměstnanosti může dostat i člověk v exekuci (sp. zn. [14851/2022/VOP](#))

Úřad práce ČR může poskytnout příspěvek na aktivní politiku zaměstnanosti i žadateli s exekučně postiženým bankovním účtem. Žadatele musí poučit, jak příspěvek z účtu získat, aby ho mohl použít k zamýšlenému účelu.

Úřad práce žadateli nedal příspěvek na aktivní politiku zaměstnanosti (na zahájení podnikání) jen proto, že měl kvůli exekuci zablokovaný účet u banky. Obával se totiž, že žadatel kvůli exekuci příspěvek nebude moci použít k zamýšlenému účelu.

Příspěvek na aktivní politiku zaměstnanosti ale je účelově určený a exekuci nepodléhá. Příjemce ho tedy může využít, i když mu přijde na zablokovaný účet. Stačí, když podá návrh na částečné zastavení exekuce – v rozsahu poskytnutého příspěvku.

Abychom zajistili, že úřady práce neodmítnou žádného žadatele jen kvůli exekuci, požádali jsme Generální ředitelství Úřadu práce ČR, aby krajské pobočky poučilo o správném postupu.

Generální ředitelství nám vyhovělo a pro žadatele navíc připravilo leták s informacemi, jak postupovat.

Za příjemce dávek pomoci v hmotné nouze platí zdravotní pojištění většinou stát (sp. zn. [5932/2022/VOP](#))

Příjemci dávek pomoci v hmotné nouzi si zdravotní pojištění sami platit nemusí, plátcem pojistného je za ně stát. Pokud tyto osoby pracují, má za ně povinnost odvést pojistné buď stát, nebo spolu s ním i jejich zaměstnavatel – podle výše dosaženého výdělku.

Zdravotní pojišťovna požadovala po stěžovatelce zaplacení pojistného i za období, kdy pobírala dávky pomoci v hmotné nouzi. Příjemci těchto dávek přitom pojistné platit nemusí (pojistné za ně odvádí stát), pokud nejsou slovy zákona „v pracovním ani obdobném vztahu.“ Zdravotní pojišťovna argumentovala tím, že si stěžovatelka přivydělávala na základě dohod mimo pracovní poměr, takže byla v pracovním vztahu a zákonné podmínky pro hrazení pojistného státem nesplnila (zároveň však nedosáhla takového výdělku, aby z něj pojistné odvedl zaměstnavatel).

Podle nás je však nutné zkoumat výši příjmu. Pokud příjemci dávek nedosáhnou takového výdělku, že povinnost odvést pojistné vzniká zaměstnavateli, pak pojistné dál platí stát, nikoliv příjemce dávek.

Zdravotní pojišťovna náš názor přijala a zpětně stěžovatelku zařadila do kategorie pojištěnců, za které hradí pojistné stát. Pojistné už po ní nepožadovala.

Policista musí vysvětlit, proč chce vidět občanku (sp. zn. [15934/2022/VOP](#))

Zákonná povinnost policisty (podle § 13 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky) poučit osobu, vůči níž vykonává svou pravomoc, o důvodech provedení úkonu, se vztahuje i na pokyn k prokázání totožnosti.

Policista je při plnění úkolů policie povinen dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob (§ 9 zákona o policii) bez ohledu na to, zda se tyto osoby vůči němu chovají slušně či nikoli.

Na začátku srpna 2022 proběhlo několik shromáždění poslance A. Babiše v Jihočeském kraji. Jedno z nich v Borovanech. Při této akci došlo k tomu, že jeden hoch (posléze ztotožněn jako mladistvý J. S., nar. 3/2007) začal odnášet reproduktor a vrátil ho, až když ho požádala pořadatelka.

Přítomní policisté situaci začali řešit jako možný přestupek.

Podle videozáznamu tři policisté v civilu hochu vyzvali k prokázání totožnosti, ale nesdělili mu důvod (z jakého protiprávního jednání ho podezřívání), tykali mu a byli arogantní. Protože hoch na výzvy nereagoval, použili donucovací prostředky a spoutali ho na zemi, přičemž na něm všichni tři policisté klečeli.

Policii jsme naše zjištění sdělili a krajský ředitel v reakci na to zajistil proškolení všech policistů o pravidlech pro pokládání výzev, používání donucovacích prostředků, prokazování příslušnosti k Policii ČR i chování k osobám, vůči nimž úkon směřuje. V souvislosti s poutáním na zemi byli policisté také opakovaně poučeni o rizicích tzv. poziční asfyxie. Tato opatření k nápravě jsme považovali za dostatečná a šetření ukončili.

Pokud soud rozhoduje o dětech, musí být rychlý. Pokud rodiče rozhodnutí nedodržují, musí být ještě rychlejší (sp. zn. [10198/2022/VOP](#))

O návrhu rodiče, aby soud zajistil dodržování svého rozsudku, kterým upravil kontakt rodičů s dítětem (návrh na výkon), musí soud rozhodnout co nejrychleji. Předseda soudu na to musí dohlédnout stejně, jako by soud vedl o návrhu na výkon samostatné řízení.

Z vyřízení stížnosti na průtahy v řízení musí být jasné, v čem je stížnost důvodná a v čem ne a proč.

Stěžovatel se u soudu opakovaně domáhal toho, aby matka dětí dodržovala rozhodnutí, v němž soud stanovil, kdy mají být děti u matky a kdy u otce. V průběhu dvou let stěžovatel podal k soudu 13 návrhů na výkon rozhodnutí. Soudkyně o nich po celou dobu nerozhodla. K návrhům na výkon rozhodnutí nezaložila nový spis, ale vložila je do spisu, ve kterém rozhodovala o kontaktu rodičů s dítětem. To je obvyklá praxe. O návrzích však nerozhodla. Navíc stěžovatel označil v řízení další období, v němž byla soudkyně devět měsíců nečinná. Stížnost na průtahy v řízení přesto místopředseda soudu vyřídil jako důvodnou jen zčásti. V odpovědi na stížnost přitom nevysvětlil, v čem stěžovateli dává zapravdu a v jaké části stížnost důvodná není.

Předsedkyně soudu s námi souhlasila. Připustila, že kontrola pouze prostřednictvím informačního systému soudu nemusí zachytit všechny případy. Jednou za 14 dnů proto prověří úkony konkrétní soudkyně a zkontroluje její spisy.

Mohou ukrajinští obyvatelé Krymu žádat o dočasnou ochranu? (sp. zn. 16397/2022/VOP)

Lidé přicházející z území okupovaných Ruskem, ať už mají ukrajinský, nebo ukrajinský a zároveň ruský pas, mohou žádat o dočasnou ochranu. Okupovaná území jsou stále součástí Ukrajiny. Nesmíme nikoho vyloučit z ochrany.

Ukrajinský stěžovatel, který žil na Krymu, má ukrajinský a ruský pas. V březnu 2014 Krymský parlament vyhlásil nezávislý svrchovaný stát s názvem Republika Krym, který okamžitě požádal o vstup do Ruské federace. Lidé žijící na Krymu získali ruské pasy. Ze strachu z války stěžovatel utekl přes Kazachstán a Německo do České republiky. Chtěl žádat o dočasnou ochranu na pražském Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině (KACPU). Žádost o dočasnou ochranu vyhodnotili pracovníci KACPU jako nepřijatelnou. Domnívali se, že stěžovatel na ni nemá nárok, protože má i ruský pas. Doporučili mu, ať hledá ochranu v Rusku. Pokud by stěžovatel hledal ochranu v Rusku, pravděpodobně by musel jít bojovat proti Ukrajině.

Spojili jsme se s Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (OAMP) a zjišťovali, jak přistupují k lidem s ukrajinskou státní příslušností, kteří mají dvoje doklady. OAMP slíbil, že i lidem, kteří přicházejí z okupovaných území, umožní podat žádost o dočasnou ochranu a pečlivě ji posoudí. Stěžovatel nakonec mohl znovu požádat o dočasnou ochranu a získal ji. Podobná situace jako v případě stěžovatele může nastat i u dalších státních příslušníků Ukrajiny žijících na území, která zabralo Rusko. Například se jedná o Doněckou či Luhanskou lidovou republiku.

Měnit střechu obsahující azbest lze jen s povolením stavebního úřadu (sp. zn. 12247/2022/VOP)

Stavebník může provést výměnu střešní krytiny, která obsahuje azbest, jen na základě povolení stavebního úřadu (podle okolností případu v režimu odstranění části stavby podle § 128 stavebního zákona, nebo v režimu povolovacího procesu podle § 104 a 108, který zahrne i aspekty povolovacího režimu odstranění stavby podle § 128).

Materiály obsahující azbest nemůže stavebník ze stavby odstraňovat stejným způsobem jako běžné materiály a se vzniklými odpady nemůže nakládat jako s běžným stavebním odpadem. Stavebník musí azbestové materiály odstraňovat šetrně a odpady s obsahem azbestu musí okamžitě zabalit do neprodyšného obalu (§ 42 odst. 3 vyhlášky o podrobnostech nakládání s odpady), aby zajistil, že azbestová vlákna nebudou uvolňována do ovzduší (§ 85 zákona o odpadech). Shazování azbestové střešní krytiny ze střechy na zem tyto požadavky nesplňuje.

Soused stěžovatelky vyměnil svou starou střechu, která obsahovala azbest, za novou. Střechu odstranil neodborně, svépomocí a bez dodržení technologických postupů, které mají zajistit, aby se azbestový prach nešířil do vzduchu. Pracovníci materiál volně shazovali ze střechy na zem, kde se rozbíjel a prášil. Azbestový prach je přitom pro člověka při vdechování karcinogenní. K výměně střechy soused neměl povolení, protože stavební úřad vyhodnotil, že žádné nepotřebuje.

S tímto názorem jsme nesouhlasili, neboť máme za to, že pokud stavebník odstraňuje byť jen část stavby obsahující azbest, musí mít vždy povolení stavebního úřadu (konkrétní povolovací režim se liší podle okolností případu).

Stavební úřad náš názor přijal a do budoucna také přislíbil poučovat stavebníky o vhodných postupech při výměně těchto střech. Naše činnost tedy přispěla ke změně chybné praxe stavebního úřadu. Nadřízený krajský úřad nám dále přislíbil seznámit s našimi závěry i ostatní úřady na své metodické poradě.

Pomohli jsme vyjasnit právní úpravu

Prospěje životnímu prostředí v Karviné další kotel ke spalování komunálního odpadu? (sp. zn. [16099/2022/VOP](#) + [12933/2022/VOP](#))

Při hodnocení, jak výstavba nového kotle pro spalování biomasy a komunálního odpadu v teplárně ovlivní životní prostředí (EIA), musejí úřady posoudit také:

- „zbytnost“ záměru (tj. porovnat ho s jinými možnostmi likvidace komunálního odpadu v kraji),
- **dlouhodobou udržitelnost záměru podle pořadí přednosti nakládání s odpady v kraji podle zákona o odpadech** (spalovna může překážet přechodu na žádoucí „cirkulární ekonomiku“),
- **obhajitelnost dalšího vnosu látek nepříznivých životnímu prostředí** (vypouštění zdraví škodlivých látek do ovzduší, popel/struska a popílek) **v již zatížené lokalitě** (problém tzv. „dovozu znečištění“ a legitimitu jednání investora, který má ekonomický zájem na maximálním využití kapacity svého zařízení).

Spolek z Karviné se obává dalšího zhoršení životního prostředí v Karviné a okolí, pokud zdejší teplárna postaví nový kotel K7 pro spalování biomasy a komunálního odpadu. Namítá, že odpad pro spalování by se mohl dovážet i ze zahraničí.

Souhlasili jsme se spolkem v tom, že se úřady dosud nevypořádaly s některými jeho výhradami. Ministerstvem vydané závazné stanovisko EIA však bude jedním z podkladů pro navazující rozhodnutí o změně integrovaného povolení. Pokud spolek s rozhodnutím nebude souhlasit, může proti němu podat odvolání a později případně správní žalobu proti rozhodnutí o odvolání.

Radili jsme v diskriminačních věcech

Zaměstnanecké výhody pro matky dětí do 12 let náleží i otcům takových dětí (sp. zn. 12990/2022/VOP)

Přímou diskriminací založenou na pohlaví v oblasti práce a zaměstnání se rozumí méně příznivé zacházení ve srovnatelné situaci. Poskytuje-li zaměstnavatel benefit pracovního volna (s náhradou mzdy) rozdílně pro zaměstnance – otce – a zaměstnankyně – matky, musí mít k rozdílnému zacházení věcný důvod spočívající v povaze vykonávané práce nebo činnosti a rozdílné zacházení musí být této povaze přiměřené. Věcným důvodem není tradiční pojetí matky – pečovatelky.

Muž zaměstnaný v nadnárodní společnosti si stěžoval na nerovné podmínky pro zaměstnance a zaměstnankyně týkající se poskytování benefitu pracovního volna za účelem péče o dítě. Jednalo se o pracovní volno s náhradou mzdy. Volno však nemohli čerpat všichni rodiče. Otcové na rozdíl od matek mohli volno čerpat pouze v případě, že byli osamělými rodiči nebo jim soud svěřil dítě do výchovy.

Stěžovatel chtěl vyjednávat se zaměstnavatelem, aby od nerovného zacházení upustil. Proto jsme stěžovateli sdělili, že by mohlo jít o přímou diskriminaci, a vysvětlili, jak se bránit: 1) obrátit se na odborovou organizaci, protože benefit zaručovala kolektivní smlouva, 2) obrátit se na oblastní inspektorát práce, 3) podat antidiskriminační žalobu k soudu [a žádat upuštění od diskriminační praxe, odstranění následků diskriminačního zásahu, přiměřeného zadostiučinění (typicky ve formě omluvy), případně náhrady nemajetkové újmy v penězích].

Občan EU u nás nezíská zbrojní průkaz, pokud zkoušku nesloží v češtině (sp. zn. 9658/2022/VOP)

Zkoušku odborné způsobilosti musí žadatelé o zbrojní průkaz složit v češtině a bez tlumočnicka. Nejde o diskriminaci občanů EU neovládajících český jazyk na základě státní příslušnosti (čl. 18 SFEU), ale o ospravedlnitelný požadavek. Držitel zbrojního průkazu totiž kvůli zajištění bezpečnosti musí umět reagovat v běžných situacích – rozumět tomu, co se kolem něj děje a pochopit pokyny (příslušníků bezpečnostních sborů, zkušební komisaře, provozovatele střelnice, organizátora honu).

Občanka Německa (stěžovatelka), která pobývá v České republice, avšak nehovoří česky, chtěla požádat o vydání zbrojního průkazu. Podle zákona však musí prokázat odbornou způsobilost vykonáním zkoušky, kterou podle Ministerstva vnitra musí složit v češtině a bez tlumočnicka. To ale drtivě většině cizinců, včetně samotné stěžovatelky, brání složit zkoušku. Stěžovatelka se proto domáhala toho, aby mohla zkoušku složit s tlumočnickem nebo s překladem otázek v písemném testu.

Ochránce přesto na ministerstvo apeloval, aby podmínky vydání zbrojního průkazu vyjasnilo, a to minimálně zpřesněním zavádějících informací uvedených na jeho webových stránkách, nebo ještě lépe změnou relevantních podzákoných předpisů. Ministerstvo následně své webové stránky skutečně upravilo.

Obce by měly zveřejnit pravidla pronajímání svých bytů (sp. zn. 7982/2021/VOP)

Obce by měly určit pravidla pro pronajímání svých bytů a zveřejnit je. Jinak porušují principy dobré správy. Neprůhledný postup obce může v žadatelích zbytečně vyvolávat dojem, že je obec diskriminovala.

Řešili jsme případ manželů, kteří se cítili diskriminováni v procesu výběru mezi zájemci o uzavření nájemní smlouvy k obecnímu bytu kvůli zdravotnímu postižení manžela. Podezření na diskriminaci se nepotvrdilo, protože obec svůj postup přesvědčivě vysvětlila. Postup obce při přidělování bytů jsme ale považovali za neprůhledný. O přidělování bytů totiž rozhodovala podle neveřejných zásad pro hospodaření s byty. To snižuje důvěru občanů v to, že město spravuje bytový fond v souladu se zákonem i vlastními předpisy, a může přispět k obavám, že město diskriminuje. Protože by obce měly postupovat předvídatelně, měly by stanovit jasná a přehledná pravidla pro přidělování obecních bytů a v dostupné formě je zveřejnit.

Ačkoliv jsme neshledali diskriminaci, doporučili jsme, aby Zásady pro hospodaření s byty byly veřejně dostupné a aby město žadatelům o obecní bydlení vysvětlilo, proč neuspěl.

Publikujeme výsledky našeho výzkumu

Jak hledat volné pěstouny a osvojitele pro děti v pěstounské péči na přechodnou dobu (6324/2021/VOP)

Navázali jsme na dřívější výzkum postupu krajských a obecních úřadů (orgánů sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD) při vyhledávání obecných pěstounů a osvojitelů pro děti, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu. Doporučili jsme:

- zavést jednotnou celostátní databázi žadatelů o pěstounskou péči a osvojení,
- sjednotit postup úřadů tak, aby zahájily zprostředkování, jakmile selže snaha napravit situaci v rodině dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu,
- aby se porady (poradního sboru) o výběru vhodného žadatele účastnil také OSPOD dítěte a hlasoval,
- sepisovat záznamy o jednání poradních sborů a zaměřit se na důvod výběru konkrétního žadatele nebo nemožnosti vybrat žadatele,
- více hledat žadatele, kteří budou ochotni a schopni přijímat zvláště zranitelné skupiny dětí (například romské děti, sourozenecké skupiny dětí, děti s postižením i děti jiné národnosti či státní příslušnosti),
- nezveřejňovat informace o dětech prostřednictvím jejich příběhů například na webu krajských úřadů, protože to zasahuje do soukromí a důstojnosti dítěte.

Ministerstvo práce a sociálních věcí již připravuje celostátní databázi žadatelů o pěstounskou péči a osvojení. Plánuje provést i další kroky při své metodické činnosti a pravidelných kontrolách krajských úřadů. Také chystá změnu právní úpravy.

Provedli jsme výzkum v oblasti regulace zápachu v ovzduší (sp. zn. [19/2021/SZD](#))

Podle českého práva mohou úřady regulovat zápach ze zemědělských i průmyslových provozů. Legislativní postup pro stanovení konkrétních pachových limitů je však strohý a nedostatečný. Důsledkem je stav, kdy úřady pachové limity ve své praxi téměř nestanovují.

Dostávali jsme opakované stížnosti lidí na zápach ze zemědělských a průmyslových provozů v okolí. V loňském roce jsme proto zahájili výzkum, který mapoval činnost úřadů v oblasti ochrany obyvatel před zápachem. Povolovacích orgánů (krajské úřady) i kontrolních orgánů (inspektoráty ČIŽP) jsme se ptali na to, jakým způsobem regulují zápach z jednotlivých provozů a zda považují současnou úroveň české „antipachové“ legislativy za dostatečnou. Od respondentů jsme zjistili, že se současná právní úprava ochrany před zápachem bude muset změnit. O nezbytné novelizaci nyní jednáme s Ministerstvem životního prostředí a potom bychom rádi téma diskutovali s úřady a odborníky.